

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Вх. № 155 К1
Дата 14.05.24 г.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

13.3.2024 г.

X 10-00-1/24/13.03.2024

Signed by: Todorka Valyova Ivanova

ДО

КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
по к. д. № 21 от 2023 г.

На Ваш № 26 КД/17.01.2024 г.

СТАНОВИЩЕ
НА МИНИСТЪРА НА ПРАВОСЪДИЕТО
ПО КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО № 21/2023 г.

**УВАЖАЕМА ГОСПОЖО ПРЕДСЕДАТЕЛ,
УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,**

С определение от 16 януари 2024 г., постановено по конституционно дело № 21/2023 г., Конституционният съд е допуснал за разглеждане по същество искането на омбудсмана на Република България за установяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 300, ал. 3 от Закона за съдебната власт (ЗСВ) в частта „до три пъти“ (обн. ДВ, бр. 64 от 2007 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 108 от 2023 г.).

С посоченото определение като заинтересована институция е конституиран министърът на правосъдието. В отговор на предоставената ми възможност, в качеството си на министър на правосъдието, изразявам следното становище по предмета на делото:

В искането са развити съображения за противоречие на разпоредбата на чл. 300, ал. 3 от ЗСВ в частта „до три пъти“ с установените в чл. 32, 48 и 53 от Конституцията на Република България право на личен живот, право на труд, свободен избор на професия и място на работа и право на образование, ограничаване на установените в чл. 49 и 56 от Договора за функциониране на Европейския съюз свобода на установяване и свобода на предоставяне на услуги, както и нарушаване на правото на образование и зачитане на полученото по надлежния начин образование и правото на труд и упражняване на свободно избрана или приета професия по чл. 14 и чл. 15 от Хартата за защита на основните права на Европейския съюз. Иска се обявяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 300, ал. 3 от Закона за съдебната власт в частта „до три пъти“ поради противоречието ѝ с разпоредбите на чл. 4, чл. 32, ал. 1, чл. 48, ал. 1 и 3 и чл. 53 от Конституцията на Република България.

Поддържаме, че с разпоредбата на чл. 300, ал. 3 от Закона за съдебната власт не се нарушават установените в Конституцията на Република България и в Хартата за защита на основните права на Европейския съюз право на образование, право на труд и право на личен живот, както и не се ограничават необосновано установените в Договора за функциониране на Европейския съюз свобода на установяване и свобода на предоставяне на услуги, по следните съображения:

Правото на стажант-юристите да се явяват на изпит за придобиване на юридическа правоспособност при оценка „неиздържал“ след допълнителен двумесечен стаж по реда на чл. 297, ал. 2, т. 1 от Закона за съдебната власт до три пъти е въведено в разпоредбата на чл. 300, ал. 3 от ЗСВ със Закона за изменение и допълнение на Закона за съдебната власт (ЗИД ЗСВ) (обн., ДВ, бр. 62 от 2016 г.). С промените в закона е регламентиран изцяло нов режим за провеждането стажа и на изпита за придобиване на юридическа правоспособност.

В мотивите към проекта на ЗИД ЗСВ е посочено, че правилата за придобиването на юридическа правоспособност търпят критики във времето от съсловната общност, както поради липсата на отчитане на предпочитанията за професионалната насоченост на бъдещия юрист, така и поради липсата на ефективен метод за проверка на придобитите знания от стажантите, утвърдили се формален подход в тази област. С предложените изменения са създадени предпоставки за придобиване на практически знания и умения в конкретно избрана от стажант-юриста област на правната наука, като се запазва принципът за придобиване на задължителен минимум от познания за функционирането на органите на съдебната власт. Акцентът при полагането на теоретико-практичния изпит за придобиване на юридическа правоспособност е поставен именно върху придобитите практически знания и умения, като същевременно е преодолян сегашният формален подход при провеждането му. Предлага се профилиране на стажа за придобиване на юридическа правоспособност, като се отчитат предпочитанията за професионалната насоченост на бъдещите юристи. Въвежда се реална проверка на придобитите знания и умения.

Въведените със закона нови условия и ред за провеждане на стажа и полагане на изпита за придобиване на юридическа правоспособност се прилагат на практика по силата на § 214 от преходните и заключителните разпоредби на ЗИД ЗСВ (обн., ДВ, бр. 62 от 2016 г.) след издаването на Наредба № 1 от 2019 г. за придобиване на юридическа правоспособност, която е в сила от 1 януари 2020 г. Бихме желали да посочим, че в периода от тази дата до 31 декември

2023 г. общият брой на лицата, които не са издържали три пъти изпита за придобиване на юридическа правоспособност, е дванадесет.

Действително в мотивите към законопроекта няма изрично представени съображения за регламентацията на правото на стажант-юристите да се явяват на изпит за придобиване на юридическа правоспособност при оценка „неиздържал“ след допълнителен двумесечен стаж по реда на чл. 297, ал. 2, т. 1 от ЗСВ до три пъти, но същото не е и необходимо с оглед на това, че с промяната на чл. 300, ал. 3 от ЗСВ не се създава нова уредба и се въвежда по-благоприятен режим за неиздържалите изпита стажант-юристи – право да се явят отново на изпит до три пъти. Разпоредбата на действалия до този момент чл. 300, ал. 2 от ЗСВ (в редакцията от ДВ, бр. 64 от 2007 г.) предвиждаше право на стажант-юриста при оценка „неиздържал“ да се яви повторно на изпит след допълнителен двумесечен стаж, т. е. общо два пъти.

Аналогична по отношение на броя на явяванията на изпит за придобиване на юридическа правоспособност е и разпоредбата на чл. 166, ал. 2 (в редакцията от ДВ, бр. 61 от 2003 г.) от ЗСВ (обн., ДВ, бр. 59 от 1994 г., отм., ДВ, бр. 64 от 2007 г.), според която при оценка „неиздържал“ стажант-юристът има право да се яви повторно на изпит, но не по-рано от три месеца.

Освен че с посочената законова промяна се въвежда по-благоприятен режим за стажант-юристите, като се увеличава допустимият брой на явяванията на изпит за придобиване на юридическа правоспособност, следва да се отбележи, че целта на разпоредбата е пределно ясна и същата следва от заложените в мотивите към законопроекта цели за въвеждане с предложените законови промени на реална проверка на придобитите знания и умения по време на стажа чрез ефективен метод за проверка на придобитите знания от стажантите и преодоляване на утвърдили се през годините формален подход в тази област. Очевидно, целта е чрез регламентацията на броя на явяванията на изпит за придобиване на юридическа правоспособност да се насърчат стажантите към активното им участие в реалното провеждане на стажа и придобиването на практически знания и умения, свързани с упражняването на професията, както и да се извърши реална преценка на способността им за прилагане на практика на придобитите знания и умения.

С регламентирания нов режим за провеждането на стажа и на изпита за придобиване на юридическа правоспособност законът дава право на стажант-юриста да бъде разпределен на шестмесечен стаж по реда на чл. 294 - 297 от ЗСВ и да бъде допуснат до изпит по реда на чл. 298 – 299 от същия закон, при провеждането на който съгласно чл. 300, ал. 2 от ЗСВ се проверяват придобитите по време на стажа практически знания и умения, включително способността да се анализират фактите с правно значение и приложимото право, както и познанията по професионална юридическа етика. След получаване на оценка „неиздържал“ на изпита за придобиване на юридическа правоспособност, стажант-юристът има право да бъде разпределен на допълнителен двумесечен стаж по реда на чл. 300, ал. 3 от ЗСВ и да бъде допуснат до изпит след провеждането на стажа. След повторно получаване на оценка „неиздържал“ на изпита за придобиване на юридическа правоспособност, стажант-юристът има право отново да бъде разпределен на допълнителен двумесечен стаж по реда на чл. 300, ал. 3 от ЗСВ и отново да бъде допуснат до изпит след провеждането на стажа.

Очевидно е, че волята на законодателя е мотивирането на стажант-юриста за полагаането на достатъчно усилия и за активното му участие в провеждането на стажа и в

усвояването на практически знания и умения, за постигането на която цел е преценил, че провеждането общо на десетмесечен стаж и извършването общо на три проверки на придобитите практически знания и умения е достатъчно, за да бъдат усвоени тези знания и умения и съответно проверени.

Съгласно чл. 1, ал. 1 от Наредбата за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалността „Право“ и професионална квалификация „юрист“, приета с Постановление № 165 на Министерския съвет от 2022 г. (обн., ДВ, бр. 55 от 2022 г.), висше образование по специалността „Право“ се придобива на образователно-квалификационна степен „магистър“ във факултет във висше училище, което отговаря на изискванията на Закона за висшето образование и на тази наредба. Съгласно чл. 17, ал. 1 - 3 от същата наредба студентите в специалност „Право“, преминали обучение по чл. 1, ал. 2, изпълнили задълженията си по учебния план и положили успешно държавните си изпити, получават диплома за завършено висше образование с професионална квалификация „юрист“ в образователно-квалификационна степен „магистър“, а студентите в специалност „Право“, преминали обучение по чл. 1, ал. 3 и изпълнили задълженията си по учебен план получават диплома за завършено висше образование в специалност „Право“ на образователно-квалификационна степен „магистър“ с профилиране в съответната област на правото, която има за предмет магистърската програма. Дипломираните юристи придобиват юридическа правоспособност след полагане на стаж и изпит по Закона за съдебната власт.

Видно от цитираните разпоредби на наредбата, придобитите висше образование по специалността „Право“ с професионална квалификация „юрист“ на образователно-квалификационна степен „магистър“ са достатъчни, за да може съответното лице да изпълнява всички дейности, за които не се изисква юридическа правоспособност.

Съгласно чл. 294 от ЗСВ завършилите висше образование по специалността „Право“ придобиват юридическа правоспособност след шестмесечен стаж като стажант-юристи и полагане на изпит. През времето на стажа стажант-юристите се запознават практически с основните функции и с организацията на работа на професиите, за които се изисква юридическо образование, и участват в изготвянето на проекти на актове и документи с правно значение.

Следва обаче да се прави разграничение между завършеното висше образование по специалността „Право“ с придобита професионална квалификация „юрист“ и придобитата юридическата правоспособност, които са различни по своята правна същност и последици. Придобитата юридическа правоспособност дава право на лицата с придобитото висше образование по специалността „Право“ с професионална квалификация „юрист“ да упражняват професии, за които законодателят е поставил изричното изискване за притежаване на тази правоспособност. Професиите, за които задължително се изисква наличие на придобитата юридическа правоспособност, са съдия, прокурор, следовател – чл. 162 от ЗСВ, държавен съдебен изпълнител и съдия по вписванията - чл. 267 и 283 от ЗСВ, нотариус – чл. 8, ал. 1, т. 2 от Закона за нотариусите и нотариалната дейност, частен съдебен изпълнител – чл. 5, ал. 1, т. 2 от Закона за частните съдебни изпълнители, адвокат – чл. 4, ал. 1, т. 2 от Закона за адвокатурата, юрисконсулт, за когото в длъжностната характеристика за заемане на длъжността е налично изискване за придобита юридическа правоспособност. Видно от посочените законови разпоредби, става въпрос за професии, с изключение на тази на адвоката

и на юрисконсулта, на които държавата е възложила осъществяването на публични функции и именно за тях изисква наличието на придобита юридическа правоспособност. Изискването за наличието на придобита юридическа правоспособност за упражняване на професията на адвокат и на юрисконсулт е поставено с оглед на осъществяването от тях процесуално представителство.

Извън тези професии обаче съществуват и много други, за които се изисква придобито висше образование по специалността „Право“ с професионална квалификация „юрист“, но не е задължително притежаването на юридическа правоспособност поради това, че упражняването им не е свързано с осъществяването на процесуално представителство.

Следва да се има предвид също така, че систематичното място на уредбата на придобиването на юридическата правоспособност е в глава четирнадесета от ЗСВ.

Законът за съдебната власт урежда устройството и принципите на дейността на органите на съдебната система и взаимодействието помежду им, както и взаимодействието между органите на съдебната власт и органите на законодателната и изпълнителната власт. Законът за съдебната власт има за предмет регулиране на съдебната власт и придобиването на юридическа правоспособност, а не регулирането на всички професии, които могат да бъдат извършвани при наличието на висше образование по специалността „Право“ с придобита професионална квалификация „юрист“ на образователно-квалификационна степен „магистър“. Органите на съдебната власт и на съдебната система са установени в Конституцията на Република България, а Законът за съдебната власт регламентира устройството и принципите на дейността им, включително предпоставките за упражняване на професиите, чрез които държавата осъществява съдебната власт, но не и предпоставките за упражняване на всички професии или за изпълнение на всички длъжности, които могат да бъдат упражнявани или изпълнявани при придобито висше образование по специалността „Право“ с професионална квалификация „юрист“.

Необходимо е да се отчита, че специалността „Право“ като специалност от регулираните професии и предвид отговорността на юриста с оглед на ролята му да способства и съблюдава върховенството на правото, е натоварена с очаквания да отговаря на високи изисквания.

Намираме, че направеното искане е неоснователно. Повдигнатият въпрос се отнася до целесъобразност на законовата регламентация. Аналогично, бихме посочили за сравнение регламентацията относно придобиване на висше образование. Член 45, ал. 1 от Закона за висшето образование посочва, че обучението по всяка специалност на образователно-квалификационна степен „бакалавър“ или „магистър“ завършва с държавен изпит или със защита на дипломна работа. Наредбата за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалността „Право“ и професионална квалификация „юрист“ в чл. 14, ал. 1 определя, че обучението на студентите по специалността „Право“ по чл. 1, ал. 2 завършва с полагане на национални държавни изпити по публичноправни, по гражданскоправни и по наказателноправни науки. След запознаване с регулацията в правилниците за учебната дейност на университетите се установява, че на обучаващите се лица не е дадена възможност за явяване на изпит неопределен брой пъти до успешното му полагане.

Освен това, бих желал да обърна внимание на следното:

Преди всичко, ЗСВ не регламентира кога лицето следва да проведе допълнителния стаж - стажант-юристът сам избира това време; няма задължение да е непосредствено след приключване на изпита с оценка „неиздържал“.

На следващо място, ЗСВ не указва, че лицето следва да се яви на изпита на първата възможна сесия след провеждането на допълнителен стаж, нито поставя срок, в който лицето може да упражни възможността за явяване на изпит до изчерпване на максималния брой от три пъти.

Следователно, лицето разполага с пълна свобода да прецени всички обективни и субективни фактори и да вземе решение в своя полза като избере най-благоприятния момент, за придобиване и извършване на проверка на неговата подготовка.

Въз основа на гореизложеното, предлагам на почитаемия Конституционен съд да се произнесе по к.д. № 21/2023 г., като отхвърли искането за обявяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 300, ал. 3 от Закона за съдебната власт в частта „до три пъти“.

С УВАЖЕНИЕ,

13.3.2024 г.

